

LU MUZEJA FRĪDRIHA CANDERA UN LATVIJAS ASTRONOMIJAS KOLEKCIJA

Rezerves attēls bez paraksta

Rīgā, Raiņa bulvārī 19

Apmeklējums iepriekš jāpiesaka
pa tālruni **26539970**
vai e-pastu **gunta.vilka@lu.lv**

Pieejams:

- Ekspozīcija par rīdzinieku, raķešu inženieri Frīdrihu Canderu.
- Ekspozīcija par kosmisko lidojumu vēsturi.
- Astronomiskās observatorijas vecie instrumenti.
- Plaša meteorītu kolekcija.
- Teleskops Astronomiskajā tornī (*vakara demonstrējumi no oktobra līdz martam*).
- Miniplanetārija seansi (*atskaitot vasaras mēnešus*).

LU MUZEJS, F. Candra un Latvijas astronomijas kolekcija

REIZ BIJA PAVILJONS

Rets no rīdziniekiem nepazis mazo balto mājiņu apstādījumos kanāla malā, netālu no Universitātes vecās ēkas. Skaidrās naktīs mājiņa pārdalās divās daļās, kuras nobidās pa sliedēm katra uz savu pusi, un mūsu skatam atsedz divus fundamentus ar astronomiskiem instrumentiem. Viss šis iekārtojums domāts astronomiskiem novērojumiem, kuros ietilpst arī pareizā laika noteikšanas darbi. Jēkabs Videnieks, 1934

**Ir tādas laikmeta zīmes
pilsētas sejā, kas parādās un
atkal izgaist. Arī novērojumu
paviljons sen zudis. Kāds tas
bija un kam tas kalpoja?**

*Latvijas Universitātes ēka un
novērojumu paviljons (kreisajā
malā) pirms 1930. gada.
No LU Muzeja krājuma.*

LAIKU NOSAKA PĒC ZVAIGZNĒM

1922. gadā tika izveidota Latvijas Universitātes Astronomiskā observatorija. Tās galvenais uzdevums bija regulāri zvaigžņu novērojumi precīzā laika noteikšanai, kurus veica observatorijas astronomi Alfrēds Žaggers, Sergejs Slaucītājs, Stanislavs Vasiļevskis un citi. Pirms simts gadiem zvaigžņu kustība pie debess bija pats precīzākais pulkstenis.

Laika signāli no observatorijas pulksteņiem tika padoti uz Rīgas svarīgākajām iestādēm, tai skaitā telegrāfu un dzelzceļa staciju, darbināja „runātāju pulksteni” telefona centrālē un pilnā stundā radiofonā norādīja precīzā laika signālu. No observatorijas laika signālus saņēma arī slavenais „Laimas” pulkstenis.

*Paviljona būvniecības darbi. Instrumentu
novietošanai bija nepieciešami stabili pamati.
No LU Muzeja krājuma.*

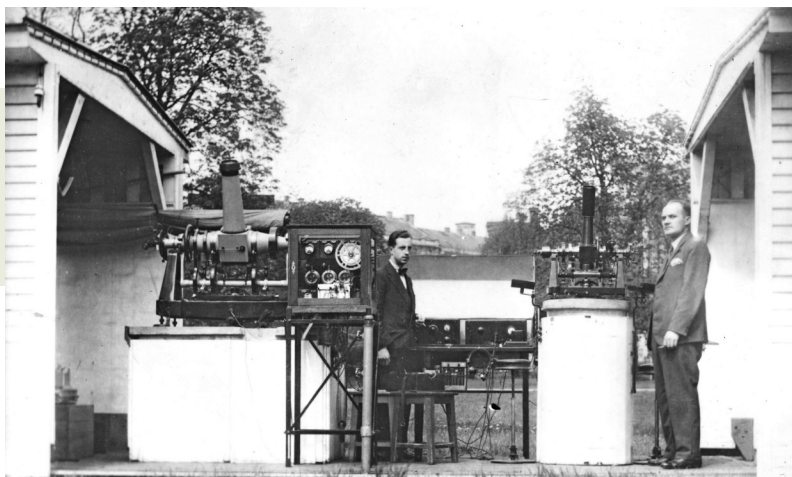
NOVĒROJUMU PAVILJONS

Pašā ēkā Raiņa bulvārī 19 trūka labu vietu novērojumu veikšanai, tāpēc 1926. gadā kanālmalā iepretī Operai uzbūvēja novērojumu paviljonu, kuru projektēja arhitekts Pauls Kundziņš. Instrumentus uzstādīja uz dzīļiem, stabiliem pamatiem. Šeit strādāja ne tikai profesionālie astronomi, mācību novērojumus veica arī astronomijas studenti.

Ar pasāžinstrumentu noteica laika momentu, kad zvaigzne sasniedz noteiktu līniju debess dienvidu pusē – debess meridiānu. Novērotāja reģistrētos laika momentus pierakstīja hronogrāfs. Pēc tam hronogrāfa pierakstus salīdzināja ar pulksteņu sekunžu signāliem un regulēja pulksteņus, lai tie rādītu pareizu laiku.

Atvērts novērojumu paviljons. Fonā – Operas ēka.
No LU Muzeja krājuma.

Divi pasāžinstrumenti, priekšplānā – hronogrāfs. Vidū Jēkabs Videnieks, pa labi – Sergejs Slaučitājs.
No LU Muzeja krājuma.

KUR ATRADĀS PAVILJONS?

Pa celiņu, kas atrodas pretī Latvijas Universitātes ēkas galvenajai ieejai, jādodas Operas virzienā. Pirms Operas tiltiņa jānogriežas pa labi gar kanāla malu. Astronomiskās observatorijas novērojumu paviljons atradās pa labi no celiņa, dažus metrus pirms meitenes bronzas skulptūras. Paviljona vietas apmeklētājus lūdzam nebradāt pa zālāju.

Paviljons atradās apmēram tur, kur tagad uzstādīta meitenes bronzas skulptūra.
No LU Muzeja krājuma.

PĒCKARA POSMS

Pēc otrā pasaules kara Astronomiskajā observatorijā darbu uzsāka jauna astronomu paaudze Kārļa Šteina vadībā. Līdz 1959. gada beigām novērojumi vēl notika vecajā paviljonā kanālmalā, bet pakāpeniski Laika dienesta darbs tika pārcelts uz Zemes mākslīgo pavadoņu novērošanas staciju Latvijas Universitātes Botāniskā dārza teritorijā. Kad paviljons nojaukts, nav precīzi zināms, bet tas ir noticis līdz 1968. gadam, kad kanālmalas apstādījumos uzstādīja tēlnieces Aleksandras Briedes veidoto skulptūru „Mana zeme”.

ĢEOSLĒPNIS

Lai atgādinātu par astronomiskā novērojumu paviljona pastāvēšanu Pilsētas kanāla malā, kur tagad aug vien zaļa zāle, 2019. gadā plānots izveidot ģeoslēpni.

Tā ģeogrāfiskās koordinātas ir **56° 57' 02" ziemeļu platuma un 24° 06' 52" austrumu garuma.**